

Η νόσος και θεραπευτής στην αρχαία Τραγωδία

**Θεόδωρος Ξάνθος MD, Pg Dip (Ed), MSc, MRes, PhD, FHEA, FAcadMed, FERC, FCP, ERT, FESC,
FRSM**

Καθηγητής Φυσιολογίας/Παθοφυσιολογίας

Σχολή Επιστημών Υγείας

Αντιπρύτανης Διεθνών Σχέσεων & Εξωστρέφειας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Καρδιοαναπνευστικής Αναζωογόνησης

Το παράδειγμα του λοιμού και του μιάσματος στην Τραγωδία Οιδίπους Τύρρανος (Σοφοκλής) και Ιπποκράτη

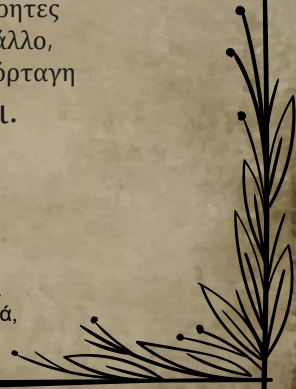
Ο λοιμός συνταράζει ήδη τις Θήβες. Ο ιερέας του Δία αναφωνεί στον πρόλογο

*Η πόλη, το βλέπεις και μόνος σου, είναι πολύς καιρός
που παραπαίει. Βουλιάζει μες στη δίνη των
αιμάτων και δεν μπορεί την κεφαλή της να
σηκώσει απ' τον θολό βυθό να πάρει λίγη ανάσα.
Προτού να δέσουν οι καρποί στους κάλυκες
σαπίζουν' κοπαδιαστά ψοφούν τα βόδια στη
βοσκή' των γυναικών οι μήτρες μαραθήκαν. Ο θεός
ο πυρφόρος περνά και τα πάντα σαρώνει' ο
φοβερός **λοιμός** ερήμωσε την πόλη των Καδμείων'
ο μαύρος Άδης πλούτισε με βογκητά και
στεναγμούς*

Δεν υπάρχει καμία αναφορά στα γραπτά του Ιπποκράτη για νόσο που να μπορεί να προκαλέσει νόσο σε ανθρώπους, ζώα και φυτά. Αλλά ακόμα και σήμερα, με τις υπάρχουσες γνώσεις της Ιατρικής επιστήμης ξέρουμε για ανθρωποζωνόσους, που μπορεί να μεταφερθούν στον άνθρωπο και να προκαλέσουν επιδημίες με αερογενή μεταφορά, αλλά καμία νόσο που να μπορεί να προκαλέσει ταυτόχρονη νόσο σε φυτά. Επομένως η αντίληψη του λοιμού στον Σοφοκλή φαίνεται να είναι απομεινάρι της αρχαϊκής αντίληψης (όπου ταυτόχρονα επηρεάζονταν φυτά, ζώα και άνθρωποι), που η Ιατρική του Ιπποκράτη εγκατέλειψε.

Η εικόνα της ερήμωσης συνεχίζεται και στην πάροδο του χορού

Ιού, των δεινών μου το πλήθος φορτίο βαρύ' της πόλης όλης το
πλήρωμα **νοσεί**
και δεν σοφίζεται κανείς αντίδοτο **τη νόσο** να νικήσει' δεν
ωριμάζουν οι καρποί
στα γόνιμα χωράφια και δεν αντέχουν να γεννούν μ' αφόρητες
ωδίνες οι γυναίκες. Κοίτα να δεις, ένας πάνω στον άλλο,
κοπαδιαστά, σαν τα πουλιά χαμοπετούν, σαν την αχόρταγη
φωτιά ορμούν στου σκοτεινού θεού το περιγιάλι.

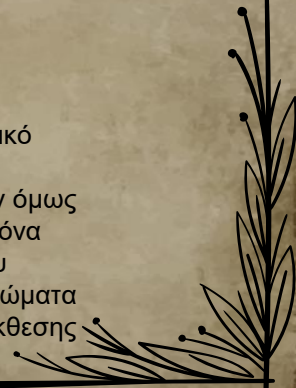

Το παράδειγμα του λοιμού και του μιάσματος στην Τραγωδία *Οιδίπους Τύρρανος* (Σοφοκλής) *Ιπποκράτη: Αίτιο*

Ο Άναξ Φοίβος προστάζει
με πεντακάθαρο χρησμό
να διώξουμε το **μιάσμα** της χώρας
που θρέφεται σ' αυτή τη γη,
προτού θεριέψει
και δεν σηκώνει γιατρεία (Στ.97)
Οι πάντες απ' τα σπίτια να τον διώχνουνε
γιατί αυτός το **μιάσμα**
στην πόλη μέσα σπέρνει,
όπως πριν λίγο λάλησε
το πυθικό μαντείο του θεού (Στ. 241)

Μην αρνηθείς να μας μιλήσεις
είτε των οινών τη γλώσσα διάβασες
είτε μιας άλλης μαντικής
τα μονοπάτια πήρες.
Σώσε τον εαυτό σου, σώσε την πόλη,
σώσε και μένα'
σώσε μας από το **μιάσμα** του σκοτωμένου (Στ. 313)
ή μη **μιάσμα** τῶν φυτευσάντων λάβης;
Στ. 1012

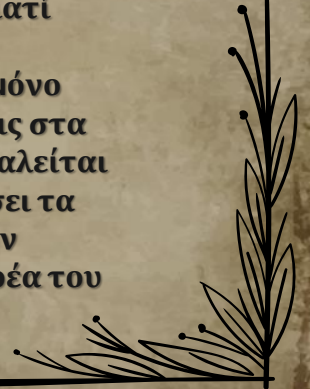
Στην Ιπποκρατική ιατρική, η λέξη «μιάσμα», όταν εμφανίζεται ως αιτία μιας επιδημίας, δεν έχει κανένα ηθικό ή θρησκευτικό υποσημαινόμενο. Για το γιατρό της Σχολής του Ιπποκράτη, η αιτιολογία του «κοινού» πυρετού, αν αφορά μεμονωμένα περιστατικά αποδίδεται σε ατομικά χαρακτηριστικά του ασθενή, όπως η διατροφή του ή η υποκείμενη παθολογία του, αν όμως αφορά σε επιδημική εμφάνιση του πυρετού, αυτή οφείλεται σε αερογενή διασπορά. Για τον γιατρό της εποχής τα παθογόνα μικρόβια, που προκαλούν αναπνευστικές νόσους, δεν είναι ακόμα γνωστά, επομένως αποδίδει την επιδημική μορφή του πυρετού σε «μιάσματα», που όμως έχουν φυσική εξήγηση και εκπορεύονται από τη γη, τα έλη ή ακόμα και από νεκρά σώματα σε σήψη. Αυτό σήμερα είναι γενικότερα αποδεκτό στο τομέα της τοξικολογίας, καθώς γνωρίζουμε ότι ο κύριος τρόπος έκθεσης ενός ατόμου σε τοξικές ουσίες είναι μέσω του αναπνευστικού

Επομένως το αίτιο και το αιτιατό έχουν τη ίδια λέξη αλλά άλλη σημασία

Κατά συνέπεια, το «μιάσμα» για την κλασική Ιατρική του Ιπποκράτη είναι το φυσικό αίτιο, που οδηγεί στο αιτιατό, που είναι ο «λοιμός», στην ιατρική, ο «λοιμός» προκαλείται από κάποιο μολυσματικό στοιχείο που μεταδίδεται αερογενώς επιλεκτικά στα είδη σύμφωνα με τους νόμους της συμβατότητας μεταξύ των ειδών.

Για το τραγικό ποιητή, το «μιάσμα» οφείλεται σε μεταφυσικό αίτιο, που οδηγεί στο αιτιατό που είναι ο «λοιμός». Και βέβαια καθώς το αίτιο είναι μεταφυσικό, έχει προεκτάσεις ηθικές και θρησκευτικές. η σύλληψη του αιτίου του λοιμού για τον τραγικό ποιητή ανάγεται στην ίδια την επική παράδοση. Στο Ησίοδο ο «λοιμός» προέρχεται από το θυμό του Δία γιατί θέλει να τιμωρήσει τα ηθικά και θρησκευτικά παραπτώματα ενός μόνο ανθρώπου, και δεν κάνει διακρίσεις στα είδη. Στην Ιλιάδα, ο «λοιμός» προκαλείται από τον Απόλλωνα για να τιμωρήσει τα εγκλήματα του Αγαμέμνονα για την προσβολή του πρώτου, σε έναν Ιερέα του θεού

Άρα αφού το αίτιο και το αιτιατό είναι διαφορετικά, το ίδιο θα είναι και η θεραπεία

Για τον γιατρό της εποχής του Ιπποκράτη, η θεραπεία σε έκθεση ενός μιάσματος είναι η αποφυγή εισπνοής μολυσμένου αέρα, η αποφυγή των τόπων που έχει εκδηλωθεί η νόσος και η μείωση της σωματικής δραστηριότητας για να μειωθεί η ανάγκη για αναπνοή. Αυτή η προληπτική θεραπεία είναι τόσο λεπτομερής και ακριβής σε σχέση με τις γνώσεις της εποχής, που δύσκολα θα μπορούσε να μην ληφθεί σοβαρά ακόμα και σήμερα. Η σύγχρονη Ιατρική κατανοώντας ότι η συγκέντρωση μιας ουσίας που εισπνέεται από το άτομο σχετίζεται με τη συγκέντρωση αυτής της ουσίας στο αίμα, και η συγκέντρωση της τοξικής ουσίας στην κυκλοφορία σχετίζεται και με τη βαρύτητα των κλινικών εκδηλώσεων.

Στην Τραγωδία *Οιδίπους Τύραννος* κανένα από τα εμφανιζόμενα πρόσωπα δεν αναζητά Ιατρική συνδρομή για να τελειώσει ο «λοιμός», βοήθεια αναζητείται μόνο από θεούς, χρησμούς και μάντιες. Στην πάροδο, ο χορός των γερόντων, επικαλείται επτά θεότητες για να λήξει η επιδημία.

Η θέση του Θουκυδίδη

Ο Σοφοκλής θα ήταν αυτόπτης μάρτυρας του «Λοιμού» που αποδεκάτισε τον πληθυσμό του Δήμου της Αθήνας, τα πρώτα χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου. Ο «λοιμός» της Αθήνας καταγράφεται το 429 π.Χ, ενώ η συγκεκριμένη τραγωδία χρονολογείται το 425 π.Χ. Και ενώ ο τραγικός ποιητής δεν φαίνεται να επιθυμεί να συνδέσει την τραγωδία με το συγκεκριμένο γεγονός, ο ιστορικός Θουκυδίδης αναφέρει στο Δεύτερο Βιβλίο του, την επιδημία της Αθήνας με επιχειρηματολογία που στηρίζεται στο Corpus του Ιπποκράτη. Ο ιστορικός όμως καταγράφει με σκεπτικισμό την επιστημονική εκδοχή της επιδημίας στην εποχή του Πελοποννησιακού πολέμου.

Και ενώ η σχέση αιτίου-αιτιατού είναι διακριτή μεταξύ της τραγωδίας και της Ιπποκρατικής Ιατρικής, ο Θουκυδίδης στέκεται με σκεπτικισμό στις επεξηγήσεις των γιατρών της εποχής, καθώς και η Ιατρική αδυνατεί να σταματήσει την επιδημία. Επομένως δημιουργείται ένα πολύ ενδιαφέρον τρίγωνο: **Ο Σοφοκλής παρουσιάζει την παραδοσιακή πολιτιστική κληρονομιά, ο Ιπποκράτης πρεσβεύει τον απόλυτο ορθολογισμό, ο Θουκυδίδης είναι ο εκπρόσωπος του σκεπτικιστικού θετικισμού, καθώς περιγράφει απλά τα γεγονότα αποφεύγοντας να πάρει θέση ως προς το αίτιο του «λοιμού».**

Η τραγωδία και οι Ιπποκρατικοί ήταν σύγχρονοι

MEDICAL TERMS AND CLINICAL ATTITUDES IN THE TRAGEDIANS

by N. E. Collinge

I

When the prophet, in God's name, rejects the proverb 'the fathers have eaten sour grapes, and the children's teeth are set on edge' (*Ezekiel*, 18.2), he reminds us forcibly of another rejection. The verb αἰμοδοῖν (or αἰμοδιῶν, in its Septuagint version) - of the teeth, to be set on edge, or of the victim, to have this sensation (and likewise its name, αἰμοδία) - is Hippocratic,¹ and is in Galen and Dioscorides later. In classical poetic literature it occurs, as far as I am aware, but once, in Cratinus' *Dionysalexander* (fr.37A Edmonds). How odd, that so vivid and so easily apprehended a medical metaphor should not appear freely, especially in drama and in a place and time, fifth century Athens, which saw intensification of professional and lay interest in medicine. How typical of the tiresome unpredictability of poets in their word usage!

Homer had already done much to set a fashion. He describes wounds, for instance, as has not passed unnoticed, with anatomical accuracy and an almost didactic zeal. His audience seem to have revelled in such 'teaching passages' as *Il.*5.305ff.:

τῷ βάλεν Αἰνείας κατ' ἰσχῆρον, ἐνάει τε μυχῷ
λογῶ ἐνοσφύρεται, κοτύλην δὲ τί μιν καλέουσαι
ὀλάσσε δὲ οἱ κοτύλην, πρὸς δ' ἄμμο βῆσε τένοντε

- where not only is the correct later Hippocratic term κοτύλη ('cup-joint') introduced and defined, but the hearers are expected to be or become familiar with the double-tendon retaining mechanism which exists at that hip-joint. On another plane, we recall Sappho's celebrated 'syndrome' of jealousy (or is it merely unrequited ardour?) in fr.31 L-P: inability to see or speak, drumming in the ears, fire beneath the flesh, cold sweat, trembling and pallor. Literary interest in medicine is therefore traditional, and it receives fresh impetus from the general fifth century awareness of the subject: yet literature also draws on the well of popular fancies which always exist beside the scientific findings. Indeed, the Hippocratic approach, which for all its transcendental elements led to a rational doctrine with a healthily stringent scepticism, joined with the religious and emotional features of the Aesclepius cult to form an effective current of professional ability and lay trust; the Oath has traces of the marriage.

Η Ιατρική ορολογία έχει δανειστεί το λεξιλόγιο των αρχαίων τραγικών.

Δύο παραδείγματα ίσως είναι αρκετά για να αποδείξουν την ώσμωση της ορολογίας.

Η νόσος του Φιλοκτήτη εμφανίζεται στον Σοφοκλή, αλλά υπάρχει και στα σπαράγματα των τραγωδιών του Αισχύλου και του Ευριπίδη, που η λέξη φαγέδαινα αναφέρεται στο έλκος του Φιλοκτήτη, και ο όρος φαγεδαινικό διατηρείται μέχρι τις μέρες μας κυρίως στην Αγγλική Ιατρική ορολογία. Ο ίδιος όρος αναφέρεται και στην Ιπποκρατική Συλλογή,

Ένα δεύτερο παράδειγμα ιατρικής ορολογίας είναι η αναφορά στη Τραγωδία Χοηφόροι του Αισχύλου της λέξης λειχήν, ως αναφορά της ασθένειας που είχε προκαλέσει ο Απόλλωνας στον Ορέστη επειδή δεν είχε πάρει εκδίκηση για το θάνατο του πατέρα του. Η λέξη αναφέρεται αρκετές φορές και στην Ιπποκρατική Συλλογή, αλλά σε αντίθεση με τον Αισχύλο, οι Ιπποκρατικοί Ιατροί θεωρούν τον λειχήνα καλοήθη δερματοπάθεια.

Η Θεραπευτική Τέχνη

- Τον 6ο και 5ο αιώνα, τόσο οι «τέχναι» όσο και αυτοί που τις ασκούσαν υπόκεινται σε αξιολόγηση και κριτική. Ο Σόλων όπως ο και Ευριπίδης δίνουν έμφαση στις ατέλειες των τεχνών και τις αποτυχίες αυτών που τις εξασκούν, αλλά εξετάζουν επίσης και τις προθέσεις των τεχνιτών και τα ενδογενή προβλήματα των τεχνών γενικότερα.
 - Ενώ στην προγενέστερη ελληνική γραμματεία οι θεραπευτές δεν απασχολούν πολύ τη θεματική των τεχνών, και η δυνατότητά τους να παραποιήσουν την τέχνη τους δεν συζητείται, η λογοτεχνία του 5ου αιώνα στρέφεται στους θεραπευτές ως πρότυπα του περιορισμών της τέχνης τους και ως προσωπικότητες καθώς μπορούν να χρησιμοποιήσουν την τέχνη τους για να προκαλέσουν κακό. Οι θεραπευτές εξαιτίας της φύσης της τέχνης τους αποτελούν ιδανικό θέμα για να διερευνηθούν και να εξεταστούν οι περιορισμοί τους. Οι θεραπευτές ζουν επειδή οι άλλοι πάσχουν και η τέχνη τους είναι ατελής, αφού και οι ίδιοι παραδέχονται τους περιορισμούς της.
-

Η άποψη των Ιπποκρατικών για τη νομιμοποίηση της τέχνης I

Le-livre.com

DETIENNE
& VERNANT
LES RUSES
DE L'INTELLIGENCE
LA MÉTIS DES GRECS

CHAMPS

FLAMMARION

- Αν εξαιρεθούν αυτοί οι ελάχιστοι θεραπευτές της ανώτερης κοινωνικής τάξης, που ασκούσαν την ιατρική ως λειτούργημα, κάποιος θα μπορούσε να αναρωτηθεί για τα κίνητρα κάποιου να ασκήσει ιατρική, εκτός από την οικογενειακή παράδοση και την ανάγκη για χρήματα
- Οι συγγραφείς της Συλλογής προσπάθησαν σκληρά να χαρακτηρίσουν το επάγγελμά τους ως τέχνη.
- Στην περίπτωση του Ιατρομάντη, η θεία ουσία του έδινε κίνητρο να συνεχίσει

Η άποψη των Ιπποκρατικών για τη νομιμοποίηση της τέχνης II

Η άσκηση της ιατρικής είχε μόνο ένα κίνητρο, για κάποιους μελετητές, αυτό της κερδοφορίας, και δεν υπήρχε καμιά προσωπική ηθική αξία στην άσκηση της Ιατρικής. Άλλοι πάλι μελετητές αναγνωρίζουν σημαντικά στοιχεία ηθικής στην Ιπποκρατική Συλλογή, αναγνωρίζοντας όμως δύο κύρια κίνητρα για την επιλογή του επαγγέλματος, τη δόξα και την προσωπική φήμη και την τέχνη που ασκείται με επαγγελματισμό. Οι γιατροί που έδιναν τον όρκο του Ιπποκράτη δέσμευαν εαυτούς ηθικά, καθώς υπόσχονταν να ζήσουν τόσο την προσωπική τους ζωή όσο και την επαγγελματική τους με αγνό και ιερό τρόπο

JOURNAL ARTICLE

"In a pure and holy way": Personal and Professional Conduct in the Hippocratic Oath?

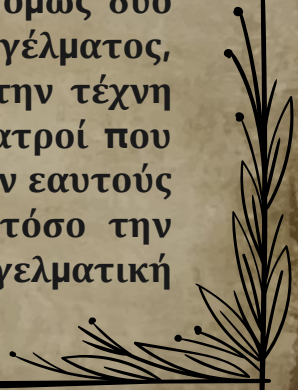
HEINRICH von STADEN

Journal of the History of Medicine and Allied Sciences

Vol. 51, No. 4 (OCTOBER 1996), pp. 404-437 (34 pages)

Published By: Oxford University Press

<https://www.jstor.org/stable/24624423>

Περὶ φυσῶν

Υπάρχουν συγκεκριμένες τέχνες που προκαλούν λύπη σε αυτούς που τις ασκούν, αλλά είναι ωφέλιμες για όσους τις χρησιμοποιούν, και ενώ ασκούνται για το δημόσιο καλό, είναι επώδυνες για αυτούς που χρησιμοποιούν τα χέρια τους για να τις πραγματοποιήσουν.

Σε αυτή την κατηγορία των τεχνών ανήκει αυτό που οι Έλληνες ονομάζουν Ιατρική. Γιατί ενώ ο γιατρός βλέπει δυσάρεστες καταστάσεις και αγγίζει αηδιαστικά πράγματα και δρέπει προσωπικό πόνο από τα δεινά των άλλων, οι ασθενείς ανακουφίζονται με την εφαρμογή της τέχνης από τα μεγαλύτερα δεινά, ασθένειες, πόνους, λύπη και θάνατο. Σε αυτά στέκεται αντιμέτωπη η θεραπεύουσα ιατρική. *Περὶ φυσῶν 1. 1-3*

Μετάφραση Θ. Ξάνθος

Περί Έπιδημιών

Η τέχνη αποτελείται από τρεις παράγοντες: τη νόσο, τον ασθενή και τον
ιατρό και ο ιατρός είναι ο υπηρέτης της τέχνης του, αλλά ο ασθενής πρέπει
να αντισταθεί στην ασθένεια με τη βοήθεια του ιατρού του. *Περί Έπιδημιών*

A, XI

Μετάφραση Θ. Ξάνθος

Αλτρουισμός

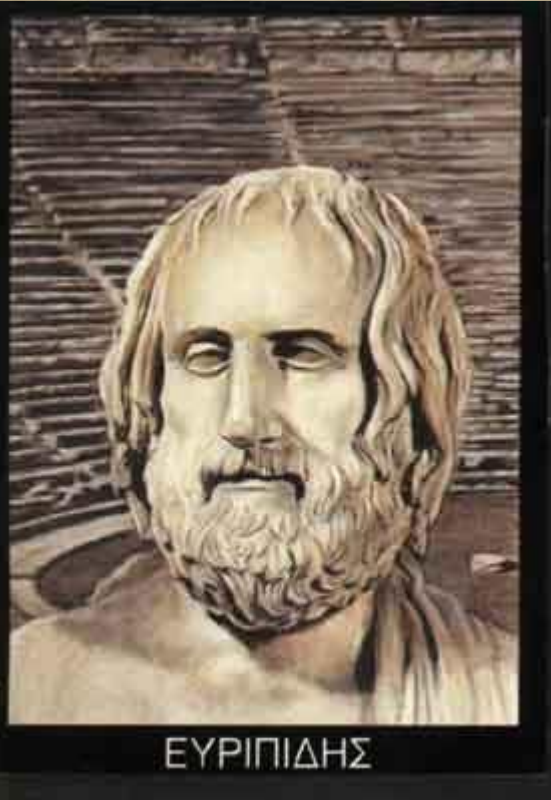
- Αυτά τα παραδείγματα αλτρουισμού είναι σπάνια στην Αρχαϊκή και στην Κλασσική εποχή, τουλάχιστον πριν από τον Αριστοτέλη.
- Στην Κλασσική εποχή ήταν αναμενόμενη κάποια μορφή ανταμοιβής ακόμα και αν πράξη γίνοταν για αγαθοεργία. Η αμοιβή μπορεί να ήταν δόξα, δύναμη ή ακόμα και φοροαπαλλαγή (Annas, 1993; Donlan, 1981-1982; Zanker, 1994).
- Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι οι γιατροί ήταν οι μόνοι αλτρουιστές που ανευρίσκονται στις πηγές. Μελετητές αναγνωρίζουν αλτρουιστική συμπεριφορά, για παράδειγμα, στις αναφορές του Αριστοτέλη στα Ἠθικὰ Νικομάχεια (1159a28-33) ως προς τις μητέρες που θυσιάζονται για τα παιδιά τους ή στη Ρητορική (1381b35-37) τις αναφορές στη «Χάριν», ως αίσθημα καλοσύνης που επιδεικνύεται όταν κάποιος πραγματοποιεί μια πραγματική ανάγκη οικειοθελώς χωρίς να περιμένει ανταπόδοση (Zanker, 1994).

Τελικά όμως το νέο πρότυπο Ιατρικής μπορεί να προσληφθεί θετικά ή αρνητικά

- Ενώ στους 2 πρώτους τραγικούς, ο αλτρουισμός είναι δεδομένος, στον Ευριπίδη, ο αλτρουισμός φαίνεται να αμφισβητείται
 - Ο Ευριπίδης, που είναι σύγχρονος του Ιπποκράτη, στέκεται σκεπτικός στα κίνητρα αλλά και στα αποτελέσματα της Ιπποκρατικής Ιατρικής
 - Άλλωστε ταυτόχρονα οι ασθενείς αναζητούσαν θεραπεία σε Ασκληπιεία, από Ιερομάντρες και άλλους θεραπευτές.
-

Ευριπίδης: *Ιππόλυτος*: Ο τσαρλατάνος τεχνίτης

Η τροφός

**Κάλλιο εγώ να ἴμουν ἀρρωστη κι ὄχι
θεραπεύτρ' αλλωνῶν να υποφέρω.
Το κακό της αρρώστιας βασιτέται,
μα χειρότερο τ' ἄλλο· πληγώνει
την ψυχή και το σώμα κουράζει.**

Στίχοι 186-189

Σε μια πρώτη ανάγνωση, η Τροφός τονίζει την ψυχική φθορά του φροντιστή, αλλά και το ζήτημα της χειρωνακτικής εργασίας, που και τα δύο οδηγούν σε φθορά του φροντιστή. Εντούτοις, ο Ευριπίδης δείχνει πως ο «τόπος» μπορεί να διαστρεβλωθεί αρνητικά. Το επιχείρημα της Τροφού είναι διαφορετικό από αυτό που αναφέρθηκε από την Ιπποκρατική πραγματεία («Τῶν δὲ δὴ νούσων ἀπασέων ὁ μὲν τρόπος ὁ αὐτός, ὁ δὲ τόπος διαφέρει· δοκέει μὲν οὖν τὰ νουσήματα οὐδὲν ἀλλήλοισιν εἰκέναι διὰ τὴν ἀλλοιότητα καὶ ἀνομοιότητα τῶν τόπων») και επιπλέον δεν προέρχεται από το στόμα τεχνίτη της Ιατρικής. Το βασικό επιχείρημα της Τροφού, «κρεῖσσον δὲ νοσεῖν ἢ θεραπεύειν», ακολουθεί μια ρητορική που κάποιοι μελετητές έχουν θεωρήσει σοφιστεία ενώ έχει επίσης επισημανθεί και το παράδοξο της χαμηλής κοινωνικής θέσης της Τροφού, σε σχέση με τα επιχειρήματά της (McClure, 1999,σελ. 135–141).

Το πρότυπο θεραπευτικής δεν είναι αποδεκτό από τη Φαίδρα

**Ενώ τώρ' αγωνίζομαι να σώσω
τη ζωή σου – και αυτό μού συχωριέται
Στίχοι 496-497**

Και ενώ, όπως ο Ιπποκρατικός ιατρός, η Τροφός θέλει να σώσει τη ζωή της ασθενούς της, η μέθοδός της στερείται κάθε ηθικής, καθώς επιστρατεύει θεραπείες που δεν υπολογίζουν το αναμενόμενο ηθικό πρότυπο της εποχής καθώς παροτρύνει ουσιαστικά τη Φαίδρα να διαπράξει μοιχεία), αλλά ούτε και την ηθική δεοντολογία όπως αυτή περιγράφεται στην Ιπποκρατική Συλλογή, να ωφελούμε και να μη βλάπτουμε. Επίσης στην Ιπποκρατική Συλλογή υπάρχουν όρια στην Ιατρική Τέχνη, και αυτοί που την ασκούν πρέπει να μην παρεμβαίνουν αν η νόσος είναι πέραν των δυνατοτήτων θεραπείας της Ιατρικής (Staden, 1990).

Ο Ευριπίδης αμφιθυμεί

Η Τροφός προέρχεται από μια χαμηλή κοινωνική τάξη και η προσπάθειά της να σώσει την κυρά της θα ήταν αναμενόμενη. Όμως οι λέξεις και η ρητορική της Τροφού μπορούν να στηρίξουν την άποψη ότι ο Ευριπίδης σκιαγράφησε τον ρόλο της Τροφού στα πρότυπα ενός θεραπευτή που, ενώ ισχυρίζεται ότι υποφέρει με την ασθένεια του άλλου, αποτυγχάνει πλήρως στο να ανακουφίσει τον πόνο και τα δεινά του ασθενή και μάλιστα οι πράξεις της, συντείνουν στην αυτοκτονία της Φαίδρας. Με αυτό το σκεπτικό θα συνεχιστεί η συζήτηση για την τραγωδία, που μας παρέχει ένα ιδιαίτερα καλά μορφοποιημένο χαρακτήρα ενός ανίκανου θεραπευτή, που χρησιμοποιεί τη ρητορική της Ιπποκρατικής Συλλογής εντελώς λανθασμένα.

Η Λέξη Νόσος αποκτά διαφορετικό νόημα

- Τουλάχιστον το πρώτο μισό της τραγωδίας είναι γεμάτο με λέξεις και εικόνες που θυμίζουν ιατρικά κείμενα της εποχής. Η συνολική χρήση της γλώσσας στο έργο είναι κρυπτική αλλά αποτελεσματική στην προώθηση της δράσης, και το ίδιο συμβαίνει με την ιατρική ορολογία. Ένα παράδειγμα είναι η χρήση της λέξης «νόσος» στην τραγωδία. Κάποιοι μελετητές έχουν ήδη επισημάνει ότι η λέξη χρησιμοποιείται είτε για να δείξει τη νόσο που η ίδια η Φαίδρα έχει προκαλέσει στον εαυτό της, είτε για να δηλώσει τον απαγορευμένο έρωτά της με τον Ιππόλυτο. Η λέξη όμως φαίνεται να χρησιμοποιείται με διαφορετικό τρόπο από τους διάφορους χαρακτήρες. Η Φαίδρα χρησιμοποιεί τη λέξη τρεις φορές, δύο φορές για τον έρωτα που νοιώθει για τον Ιππόλυτο και μια φορά για να δηλώσει τα δεινά της, όταν πλέον ο έρωτάς της είναι γνωστός στον Ιππόλυτο
- Αντίθετα, η Τροφός χρησιμοποιεί τη λέξη «νόσος» είτε για να αναφερθεί στην ασθένεια της Φαίδρας είτε στην ασθένεια γενικότερα. Αυτή η αμφισημία στα σημαινόμενα της νόσου όταν αυτή αναφέρεται από τη Φαίδρα και την Τροφό μπορεί να βοηθήσει και στην κατανόηση της Φαίδρας και την προσφορά προσφορά φαρμάκων από την Τροφό. Η Φαίδρα ελπίζει ότι η Τροφός προτίθεται να την απαλλάξει από τον απαγορευμένο της έρωτα, ενώ η Τροφός προτίθεται να θεραπεύσει την ασθένειά της, όπως την αντιλαμβάνεται η ίδια. Η θεραπεία για τον έρωτα ή για την ασθένεια που μπορεί να προκαλέσει ο έρωτας δεν είναι απλή. Σε αυτή την τραγωδία καμία σημασιολογική αντίληψη της νόσου (ούτε αυτή της Φαίδρας ούτε αυτή της Τροφού) δεν ανταποκρίνεται στα φάρμακα, και την τελική λύση τη δίνει ο θάνατος.

Ο πόνος

πᾶς δ' ὀδυνηρὸς βίος ἀνθρώπων

κούκ ἔστι **πόνων** ἀνάπαυσις.

Στίχοι 189-190

Ὅλ' ἡ ζήση τ' ἀνθρώπου τυράγνια

καὶ δὲν ἔχουν τέλος οἱ πίκρες.

Μτφρ. Κ.Βάρναλης

Ἡ χρήση τῆς λέξης «πόνος» δὲν εἶναι ἀποκλειστικό προνόμιο τῆς Ἰατρικῆς, παρόλα αὐτά στὴν Ἱπποκρατική Συλλογή ὀρίζεται ὡς χρόνιος καὶ ἐπαναλαμβανόμενος. Ἡ λέξη «οδύνη» σημαίνει διαξιφιστικός πόνος (Staden, 1990). Οἱ τραγικοί προτιμοῦν τὴν χρήση τῆς λέξης «άλγος» ποὺ αφενὸς χρησιμοποιεῖται στὴν Ἱπποκρατική Συλλογή καὶ αφετέρου ἀκόμα καὶ σήμερα στὴν γραπτὴ Ἰατρικὴ γλῶσσα. Κάποιοι μελετητές θεωροῦν, ἀναλύοντας τὸν Ἡσίοδο, ὅτι ὁ πόνος ἀναφέρεται σὲ ἀποδεκτὰ ἐπίπεδα ἀλγους, ποὺ δὲν θὰ ἦταν πολιτισμικά ἀναγκαῖο νὰ ἀντιμετωπιστοῦν θεραπευτικά. Οἱ οδύνες ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶναι πόνος στὸν ὁποῖο θὰ πρέπει νὰ προσφερθεῖ θεραπεία (Craik, 2001). Ὁ λόγος τῆς Τροφού συνδυάζει καὶ τὶς δύο λέξεις. Ἀν σκεφτεῖ κανεὶς τὸν ρόλο τῆς Τροφού σὲ αὐτὴ τὴν τραγωδία, ἡ χρήση τῶν λέξεων δὲν εἶναι μεταφορική στὸ στόμα τῆς

Η πρωταρχική αποστολή της Τροφού (σε αντίθεση με τους ηθικούς αναστοχασμούς της Φαίδρας) είναι η διατήρηση της σωματικής ευζωίας

ΓΡ. τί σεμνομυθεῖς; οὐ λόγων εὐσχημόνων
δει σ' ἀλλὰ τάνδρος. ὡς τάχος διστέον,
τὸν εὐθύς ἐξειπόντας ἀμφὶ σοῦ λόγον.
Ἐτίχοι 490-493

ΤΡΟ. Ἄσε τα λόγια τα μεγάλα. Ἀνώφελ
Για τον καλό σου ανάγκη να γνοιαστούμ
Το πώς θα του τα πούμε όσο πιο γρήγορ
Μτφρ. Κ. Βάρναλης

- Και συνεχίζει χρησιμοποιώντας επιχειρηματολογία σοφιστική λέγοντας ότι ένας τέτοιος απαγορευμένος έρωτας θα πρέπει να είναι κατάλληλος και φυσικός αφού έτσι ορίζουν οι θεοί. Άλλωστε καθώς η Τροφός ενδιαφέρεται μόνο για τη σωματική ευζωία, δεν εστιάζει καθόλου στον τρόπο που κάποιος διάγει τη ζωή του. Για την Τροφό, οι ηθικές αξίες είναι αποδεκτές μόνο αν κάποιος είναι υγιής, αλλά η Φαίδρα αγωνίζεται για τη ζωή της. Πιθανώς το τελευταίο επιχείρημα να είχε αγγίξει μια ευαίσθητη χορδή σε κάποια μέλη του κοινού το 428 π.Χ, που είχαν νωπές της αναμνήσεις του λοιμού της Αθήνας.
- Η Φαίδρα αντιτίθεται στη θεωρία ότι η συμπεριφορά των θεών μπορεί να μεταφερθεί στο πεδίο των ηθικών νόμων των θνητών. Επιπλέον χαρακτηρίζει τη νόσο της ως μίασμα στις φρένες της (για το μίασμα δείτε προηγούμενο κεφάλαιο)(Padel, 1992), που καθώς δεν μπορεί να καθαρθεί, η μόνη λύση είναι ο θάνατος. Η ηθική της Φαίδρας, που επικεντρώνεται στη φήμη και στην υστεροφημία της, δεν την αφήνει να κάνει μια πράξη που θα της προκαλέσει αιδώ (Cairns, 1982), συγκρούεται με την άποψη της Τροφού ότι η ζωή έχει αξία, όπως και αν τη ζει κάποιος.

Δυο χωρία που κάνουν αναφορά στους Ιπποκρατικούς

ΤΡ. θάρσει, τέκνον, καὶ μὴ χαλεπῶς
μετάβαλλε δέμας·

ῥᾶιον δὲ νόσον μετὰ θ' ἡσυχίας
καὶ γενναίου λήματος οἴσεις.

Στίχοι 203-206

ΤΡΟ. Θάρρος, τέκνο, καὶ μην κουλουριάζεις
το κορμί σου ασυγκράτητα. Θέλουν
ἡσυχία, πομονή τ' αρρωστέματα.

Μτφρ. Κ. Βάρναλης

πολλὰ διδάσκει μ' ὁ πολὺς βίोटος·
χρῆν γὰρ **μετρίας** εἰς ἀλλήλους
φιλίας θνητοὺς **ἀνακίρνασθαι**
καὶ μὴ πρὸς ἄκρον μυελὸν ψυχῆς,
εὐλύτα δ' εἶναι στέργηθρα φρενῶν
ἀπὸ τ' **ῶσασθαι** καὶ **ξυντεῖναι**·

Στίχοι 252-257

Πολλὰ μού 'μαθαν τ' άσπρα μαλλιά μου!
Οι δεσμοί των ανθρώπων δεν πρέπει
να ριζώνουν βαθιά στην καρδιά τους!
Ευκολόλυτοι να 'ναι. Όπως θέλεις,
μια τους σφίγγεις και μια τους χαλάς.

Μτφρ. Κ. Βάρναλης

Και ο τραγικός δείχνει ότι η Τροφός ξέρει Ιατρική ορολογία

Οι λέξεις κλειδιά που δείχνουν ότι η Τροφός γνωρίζει τη θεωρία της ισορροπίας στην Ιατρική είναι η «μέτρια φιλία» και το ρήμα «ἀνακίρνασθαι». Αλλά και η λέξη «εὔλυτα» σε συνδυασμό με τα ρήματα «ᾠσασθαι» και «ξυντεῖναι» δηλώνουν την ικανότητα της Τροφού να χρησιμοποιεί Ιατρικό λόγο. Μιλάει για την αγάπη σαν να είναι μια υλική ουσία που μπορεί να διαλυθεί αν δεν έχει εισέλθει στον μυελό της ψυχής (Guardasole, 2000, σελ. 91-98). Και οι επόμενοι στίχοι όμως της Τροφού προκαλούν κάποια έκπληξη σε σχέση με την κοινωνική της θέση όταν λέει ότι τώρα έχει επωμιστεί τη φροντίδα της Φαίδρας, όπως ακριβώς και οι θεραπευτές:

τὸ δ' ὑπὲρ δισσῶν μίαν ᾠδίνειν
ψυχὴν χαλεπὸν βάρος, ὡς κάγω
τῆσδ' ὑπεραλγῶ.

Στίχοι 258-260

Εἶναι ἀβάσταγο βάρος ἡ μια σου
ἡ ψυχὴ να υποφέρει για δυο,
ὅπως τώρα ἡ φτωχιά τυρανιέμαι.

Μτφρ. Κ. Βάρναλης

Η τροφός γνωρίζει και τη δίαιτα

βιότου δ' ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις
φασὶ σφάλλειν πλέον ἢ τέρπειν
τῆι θ' ὑγίαια μᾶλλον πολεμεῖν.
οὔτω τὸ λίαν ἦσσον ἐπαινῶ
τοῦ μηδὲν ἄγαν·
καὶ ξυμφήσουσι σοφοί μοι.

Στίχοι 261-266

Καθώς λεν, οι περίσσιες αγάπες
πιο πολύ μας ζημιώνουν παρά
μας φελάνε. Κι ακόμη μας σκάβουν
την υγεία μας. Εγώ προτιμῶ
το σωστό και το μέτριο
παρά τ' άμετρο. Κι όλ' οι σοφοί
συφωνάνε μαζί μου.

Μτφρ. Κ. Βάρναλης

ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις

- Και σε αυτό το χωρίο, η Τροφός αναφέρεται σε δίαιτα με τις λέξεις «ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις» (παρά το γεγονός ότι η μετάφραση του κ. Βάρναλη, αν και εξαιρετική δεν έχει αποδώσει σωστά). Η λέξη «ἀτρεκής» εντοπίζεται και στην Ιπποκρατική πραγματεία Μοχλικός (42.21), για να δηλώσει αυστηρή θεραπευτική δίαιτα: «Ἰησις δὲ, πισσηρὴ θερμὴ σχήματα, καὶ ποδὸς. θέσις καὶ ἰσχίου δίαιτα ἀτρεκής». Το επίθετο «ἀτρεκής» είναι σπάνιο στην τραγωδία, αλλά εμφανίζεται πολύ συχνά στην Ιπποκρατική Συλλογή.
- Το ουσιαστικό «ἐπιτήδευση» εμφανίζεται μόνο μια φορά στην Ιπποκρατική Συλλογή στην πραγματεία Περί Διαιτήσ (1.27.9) και είναι συνώνυμο με τη δίαιτα ή τη διατροφή, παρά το γεγονός ότι ετυμολογικά δεν έχουν άμεση σχέση. Ο όρος «δίαιτα» είναι η πιο συνηθισμένη λέξη για να δηλώσει τη διατροφή στα ιατρικά κείμενα. Στην τραγωδία ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει το γεύμα. Επομένως η χρήση του όρου «ἐπιτήδευση» προσλαμβάνει βαρύνουσα σημασία στο τραγικό κείμενο διότι έχει ιατρικές προεκτάσεις, και η Τροφός θα έπρεπε να έχει χρησιμοποιήσει στο χωρίο τη λέξη δίαιτα (η μετάφραση του Κ. Βάρναλη δεν απέδωσε σωστά το νόημα του χωρίου). Αλλά παρά το γεγονός ότι η Τροφός επιχειρηματολογεί ότι κάποιος δεν θα πρέπει να επιμένει αυστηρά σε συγκεκριμένη διατροφή, μόνη της απορρίπτει το επιχειρήμα με τη χρήση του μηδὲν ἄγαν.
- Ξεπερνώντας την μετάφραση του αρχαίου κειμένου, και στρεφόμενοι στο αρχαίο κείμενο αντιλαμβανόμαστε ότι η Τροφός στην πραγματικότητα λέει «οἱ ἄλλοι λένε ὅτι μια αυστηρή διατροφή μάλλον αποτυγχάνει, παρά φέρνει ευχαρίστηση και πολεμάει την υγεία». Στην πραγματικότητα αυτές οι συνήθειες του υγιεινού τρόπου ζωής, που οι Ιπποκρατικοί γιατροί προσπάθησαν να συνθέσουν για να ορίσουν τη διατροφή, στηρίζονταν στην αντίληψη της Κλασικής Εποχής για το μέτρο. Οι υγιείς έπρεπε να διατηρήσουν ισορροπημένες συνήθειες για να διατηρήσουν την υγεία τους (Wöhrlé, 1990, σελ. 122-149). Οι ασθενείς έπρεπε να εφαρμόσουν αυστηρές δίαιτες για να καταπολεμήσουν τη νόσο (Eijk, 1997). Επομένως είναι ειρωνικό που η Τροφός απορρίπτει την ιδέα της αυστηρής διατροφής ακόμα και αν επιχειρηματολογεί για την αναγκαιότητα του μέτρου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ρήμα «φασί» στο χωρίο (αυτοὶ λένε), αλλά αυτοὶ που δεν κατονομάζονται, αλλά είναι σοφοί, συμφωνούν μαζί της («καὶ ξυμφήσουσι σοφοὶ μοι»). Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η Τροφός συνδυάζει διάφορες ηθικές αρχές στη δική της πραγματιστική ηθική.

Απόστασις

ΤΡ. πῶς δ' οὐ, τριταίαν γ' οὐσ' ἄσιτος
ἡμέραν;

ΧΟ. πότερον ὑπ' ἄτης ἢ θανεῖν πειρωμένη;

ΤΡ. θανεῖν; ἀσιτεῖ γ' εἰς **ἀπόστασιν** βίου.

Στίχοι 275-277

ΤΡΟ. Πῶς ὄχι; Τρίτη μέρα που δεν τρώει.

ΧΟΡ. Από τρέλα ἢ το θέλει να πεθάνει;

ΤΡΟ. Να πεθάνει! Δεν τρώει για να
γλιτώσει.

Μιφρ. Κ. Βάρναλης

Ο όρος «ἀπόστασις» χρησιμοποιείται στην Ιατρική ορολογία ως τη διαδικασία με την οποία η νόσος αποβάλλεται από το σώμα για να αποκατασταθεί η υγεία. Η Φαίδρα θα πει αργότερα ότι τρόπος αυτός είναι ο θάνατος. Η Τροφός όμως θεωρεί ότι μπορεί να βρει κάποια άλλη θεραπεία, αρκεί να μπορέσει να εντοπίσει την ασθένεια. Η Τροφός αφήνει να εννοηθεί ότι εκείνη αναγνώρισε την ασθένεια, που ακόμα και ο Θησέας δεν αναγνώρισε, καθώς έλειπε

Αλλά η Τροφός δεν παραμένει σταθερή

τάδε μαντείας ἄξια πολλῆς,

ὅστις σε θεῶν ἀνασειράζει

καὶ παρακόπτει φρένας, ὦ παῖ

Στίχοι 236-238

Μονάχα κάποιος μάντης μεγάλος

θα μπορούσε να βρει ποιός θεός

σου τaráζει τα φρένα.

Μτφρ. Κ. Βάρναλης

- Και τελικά η Τροφός δεν διαθέτει μαντικές ικανότητες, όπως τονίζει και η ίδια στον στίχο 346, και καθώς η ασθένεια της Φαίδρας δεν δίνει κάποια συμπτωματολογία (στ. 269) που να την κατατάσσει σε μια κατηγορία ασθενειών, κατά συνέπεια, η ορθολογιστική επιστήμη δεν μπορεί να θεραπεύσει. Η Τροφός περιγράφει η ίδια την ανικανότητά της καθώς σύμφωνα με τις πεποιθήσεις των ορθολογιστών ιατρών, οι ικανοί ιατροί θα πρέπει να γνωρίζουν το παρελθόν, να κατανοούν το παρόν και να προβλέπουν την πρόγνωση.
- Όταν τελικά η ασθένεια έγινε γνωστή, και άρα μπορούσε να αντιμετωπιστεί, η Τροφός χρησιμοποιεί παραδείγματα από τον κόσμο των θεών για να πείσει την Φαίδρα ότι ο έρωτας της για τον Ιππόλυτο δεν είναι απαγορευμένος

Οπότε η λύση είναι τα μάγια

ἐπωϊδαὶ καὶ λόγοι θελκτήριοι·

Στ. 478

Υπάρχουνε γητέματα και ξόρκια

Μτφρ. Κ. Βάρναλης

- Αυτή η θεραπεία προφανώς δεν εμφανίζεται στην Ιπποκρατική Συλλογή, και είναι αυτή ακριβώς η θεραπεία που ο ορθολογιστής γιατρός του 5ου αιώνα έχει καταδικάσει (Hanson, 1991).
- Άλλοι μελετητές αναφέρουν ότι η Τροφός αλλάζει θεραπευτική μέθοδο, και από την αλλοπαθητική, που την υποστηρίζουν οι Ιπποκρατικοί Ιατροί, στρέφεται στην ομοιοπαθητική, στην οποία ανήκει και η μαγεία (Segal, 1992).
- Η απόπειρα της Τροφού να χρησιμοποιήσει μαγικά φίλτρα και ξόρκια την κατατάσσουν σε τσαρλατάνο ή μάγο, όπως είχε αναφέρει και ο συγγραφέας της πραγματείας Περὶ ἱερῆς νόσου (1.10-1.12).

Και όταν τελικά αποτυγχάνει να βρει θεραπεία μιλώντας τον Ιππόλυτο

ΤΡ. δέσποιν', ἔχεις μὲν τάμᾳ μέμψασθαι κακά,

τὸ γὰρ **δάκνον** σου τὴν **διάγνωσιν** κρατεῖ·

ἔχω δὲ κἀγὼ πρὸς τὰδ', εἰ δέξῃ, λέγειν.

ἔθρεψά σ' εὖνους τ' εἰμί· τῆς νόσου δὲ σοί

ζητοῦσα **φάρμαχ'** ἠὔρον οὐχ ἀβουλόμην.

εἰ δ' εὖ γ' ἔπραξα, κάρτ' ἂν ἐν **σοφοῖσιν** ἦ·

πρὸς τὰς τύχας γὰρ τὰς φρένας κεκτῆμεθα.

ΦΑ. ἦ γὰρ δίκαια ταῦτα κάξαρκοῦντά μοι,

τρώσασαν ἡμᾶς εἴτα συγχωρεῖν λόγοις;

ΤΡ. μακρηγοροῦμεν· οὐκ **ἔσωφρόνου** ἐγώ.

ἀλλ' ἔστι κάκ τῶνδ' ὥστε σωθῆναι, τέκνον.

ΦΑ. **παῦσαι** λέγουσα· καὶ τὰ πρὶν γὰρ οὐ καλῶς

παρήνεσάς μοι κάπεχείρησας κακά.

ἀλλ' ἐκποδῶν ἄπελθε καὶ σαυτῆς πέρι

φρόντιζ'· **ἐγὼ δὲ τάμᾳ θήσομαι καλῶς.**

Στίχοι 696-709

ΤΡΟ. Ἐχεις δίκιο, κυρά, να κατακρίνεις

το φταιξιμό μου. Η λύπη σου θολώνει

το μυαλό. Κι όμως έχω δίκιο, αν θέλεις

κι εγώ ν' αντιμιλήσω. Εγώ σ' ανάθρεψα

και σ' αγαπώ. Μα φάρμακο ζητώντας

της αρρώστιας σου, βρήκα ό,τι δεν ήθελα.

Αν πετύχαινα, τότε θα με λόγιαζες

άξιαν πολύ! Κι έτσι είναι: απ' τ' αποτέλεσμα

κρίνονται πάντα οι πράξεις των ανθρώπων.

ΦΑΙ. Αυτά δε με ησυχάζουν. Κι είναι δίκιο

ν' αντιμιλάς, αφού με καταπλήγωσες;

ΤΡΟ. Πολυλογούμε! Κι αν καλά δε φέρθηκα,

όμως υπάρχει ακόμα σωτηρία.

ΦΑΙ. Πάψε τα λόγια. Και πρωτύτερα ήταν

οι ορμήνιες σου κακές κι οι πράξεις άστοχες.

Φεύγα τώρα και κοίτα τη δουλειά σου.

Κι εγώ θα τα βολέψω μοναχή μου.

Και εδώ Ο Ευριπίδης στέκεται σκεπτικός

- Η κρίση (διάγνωσις) της Φαίδρας είναι λανθασμένη, καθώς η βασίλισσα έχει καταπονηθεί από τον πόνο της ασθένειας (δάκνον). Κανένας ασθενής δεν μπορεί να διαγνώσει μόνος του τη νόσο του γιατί υπόκειται σε σφάλματα από τον πόνο του, γι' αυτό χρειάζεται ο θεραπευτής.
- Η Τροφός πλέον δεν αναφέρει θελκτήρια φίλτρα αλλά φάρμακα. Παρά το γεγονός ότι έδρασε με τις καλύτερες προθέσεις, δεν ήταν σώφρων, αλλά αν είχε πετύχει θα άνηκε στους σοφούς, σε μια ομάδα που πριν συμφωνούσε με αυτά που έλεγε.
- Η Τροφός θέλει να προσπαθήσει ξανά (στ. 705), παρά το γεγονός ότι οι πράξεις της έχουν πληγώσει τη Φαίδρα (τρώσασαν). Καθώς η οποιαδήποτε συζήτηση με την Τροφό της προκαλεί πόνο, η Φαίδρα απομακρύνεται από την ανίκανη θεραπεύτρια (παῦσαι), και αποφασίζει ότι μόνη εκείνη μπορεί να θεραπευτεί (ἐγὼ δὲ τάμᾳ θήσομαι καλῶς).
- Η Φαίδρα έχει πλέον αποφασίσει ότι θα πρέπει να πεθάνει για να γιατρέψει την πάθησή της και το ανακοινώνει μερικούς στίχους πιο κάτω

Και ο τραγικός θυμίζει ότι τα κείμενα της Συλλογής μπορεί να χρησιμοποιηθούν και από Τσαρλατάνους και από κακούς

- Σε αυτήν την τραγωδία ο Ευριπίδης μάς διδάσκει τι μπορεί να συμβεί αν ο θεραπευτής δεν έχει ηθική. Η Τροφός πείθει αρχικά τη Φαίδρα χωρίς να ακολουθεί μια συγκεκριμένη συλλογιστική και τελικά χρησιμοποιεί ανήθικες πρακτικές για να θεραπεύσει την ασθενή της. Η ρητορική της Τροφού έχει πείσει τη Φαίδρα που αγωνιά από τον πόνο, αλλά πιθανώς δεν θα είχε πείσει το κοινό που θα είχε εκτεθεί στα λεγόμενα της Ιπποκρατικής Συλλογής. Ο Ευριπίδης χρησιμοποιώντας μια μεταφορά θυμίζει στους θεατές του αυτά, που έχει γράψει και οι συγγραφείς της Ιπποκρατικής Συλλογής, ότι υπάρχουν τσαρλατάνοι που ασκούν τη θεραπευτική τέχνη.
- Και στη Μήδεια μας δείχνει ότι η γνώση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πρόκληση μεγάλου κακού
- Ο Ευριπίδης έχει από κοντά βιώσει αυτούς που λένε ότι ασκούν Θεραπευτική και αποτυγχάνουν

Συμπερασματικά I

- Η Ιατρική έχει ενταχθεί τόσο σε επίπεδο ορολογίας, όσο και επίπεδο μεταφορών στην Τραγωδία, εξαιτίας της μοναδικής της φύσης. Η Ιατρική τέχνη θέτει τους ανθρώπους σε ένα τρίγωνο, που αναπτύσσεται μεταξύ του Ιατρού, του ασθενή και της νόσου. Ο Ιατρός διαφέρει σημαντικά από τους υπόλοιπους τεχνίτες της εποχής, γιατί δεν είναι μόνος του στην άσκηση της τέχνης του. Ο ασθενής αλληλοεπιδρά και η ασθένεια εξελίσσεται. Επομένως ο Ιατρός βρίσκεται μόνιμα σε μια προσπάθεια διατήρησης της υγείας του ασθενή ή της επιδιόρθωσης των όσων κακών επιφέρει η νόσος στο ανθρώπινο σώμα. Και η ίδια η ασθένεια όμως, ανεξάρτητα από την αιτιολογία της, γίνεται μέρος του σώματος, και ο Ιατρός θα πρέπει να βοηθήσει στην αποβολή της από το σώμα.
- Η Τραγωδία φαίνεται να ανταποκρίνεται στις αμφίθυμες αντιλήψεις για την Ιατρική Τέχνη στην εποχή. Ελάχιστοι θεραπευτές είναι αποτελεσματικοί, και αυτοί είναι κυρίως θεοί. Οι τραγικοί ποιητές αντιλαμβάνονταν τον ορθολογισμό της Ιπποκρατικής Ιατρικής, αλλά ήταν επίσης μάρτυρες των αποτυχιών της. Καθώς το Ιατρικό επάγγελμα προσπαθούσε να ανακαλύψει τα όρια του, και καθώς η αντιποίηση της Ιατρικής Τέχνης ήταν συχνή (αλλά ακόμα και αν δεν υπήρχε αντιποίηση, οι προθέσεις των θεραπευτών ήταν επίσης αμφίβολες), η Τραγωδία απαθανάτισε αυτή τη ρευστή κατάσταση. Η πιο ικανή φαρμακολόγος της Τραγωδίας είναι η Μήδεια, αλλά και αυτή είχε χρησιμοποιήσει τις γνώσεις για να προξενήσει κακό.

Συμπερασματικά II

Αλλά τόσο η Τραγωδία, όσο και η Ιατρική έχουν να αφηγηθούν ιστορίες. Ο συγγραφέας Ιατρός προσπαθεί να εντάξει τον ασθενή, που υποφέρει, σε μια λογική συστήματος που περιλαμβάνει το αίτιο, την ασθένεια και τη θεραπεία. Ο συγγραφέας Ιατρός αφηγείται ως ένας χαρακτήρας τα δεινά του ασθενή του μέσα από το σύστημα λογικής που έχει δημιουργήσει. Ο Τραγικός Ποιητής πάλι διηγείται μια ιστορία ανθρώπινου πόνου, ενταγμένη στο δικό του πλαίσιο. Αλλά στην Τραγωδία, τα δεινά δεν έχουν προβλέψιμο τέλος, και ούτε στη Τραγωδία περιγράφεται κάποιος ανθρώπινος χαρακτήρας που να μπορεί να οδηγήσει την ιστορία σε ευχάριστο τέλος. Οι άνθρωποι στην τραγική ποίηση είναι αδύναμοι και δεν μπορούν να καθορίσουν τη μοίρα τους, παρά τις φιλότιμες προσπάθειές τους.

- Επιπλέον, ο λόγος των συγγραφέων της Ιπποκρατικής Συλλογής περιγράφει μια ιστορία ενδυνάμωσης του ανθρώπου, μέσα από τον ορθολογισμό και την εμπειρική παρατήρηση, ενώ η Τραγωδία ασχολείται με την ανθρώπινη αδυναμία. Αν και η Τραγωδία δείχνει να γνωρίζει και να εμπλέκεται στη συζήτηση της κοινωνίας για την ορθολογιστική Ιατρική, διατηρεί μια απόσταση από τον αισιόδοξο λόγο των Ιπποκρατικών Ιατρών. Οι χαρακτήρες της Τραγωδίας προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τις σωστές μεθόδους θεραπείας, αλλά τελικά καταλήγουν να χρησιμοποιήσουν λανθασμένες. Έτσι καταφεύγουν σε ομοιοπαθητικές μεθόδους θεραπείας, επιχειρούν ισχυρές θεραπείες και τελικά αποτυγχάνουν.
- Όπως οι Ιπποκρατικοί γιατροί, έτσι και οι Τραγικοί ποιητές ενδιαφέρονται για την ανθρώπινη φύση και τα ανθρώπινα δεινά, αλλά οι Τραγικοί εκφέρουν έναν πολύ πιο απαισιόδοξο λόγο για την ανθρώπινη ικανότητα να αντιμετωπίσει την ασθένεια. Όλες οι πηγές του 5ου αιώνα περιγράφουν ένα κόσμο στον οποίο οι άνθρωποι προσπαθούν να εξηγήσουν και να λύσουν πανάρχαια προβλήματα. Η γραφή των Ιατρών της Συλλογής και εκείνη των Τραγικών ποιητών μάς παρουσιάζουν τις αντίθετες όψεις του ίδιου νομίσματος. Οι ορθολογιστές Ιατροί, που αντιμετωπίζαν τον θάνατο, τη νόσο και τον πόνο καθημερινά, άρθρωναν έναν πολύ αισιόδοξο λόγο για την ανεύρεση θεραπειών και προφανώς υπερεκτιμούσαν τις δυνατότητες τους. Αλλά τόσο η Τραγωδία όσο και η Ιπποκρατική Ιατρική αλληλοεπίδρασαν για να μας κληροδοτήσουν ένα τεράστιο σώμα πηγών, που ακόμα και σήμερα έχουν πολλά να μας διδάξουν.

Thank You!

